

Замула А.Ю.

Державне некомерційне підприємство

«Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Дульська В.В.

Державне некомерційне підприємство

«Державний університет «Київський авіаційний інститут»

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК ПІД ЧАС ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ ТА ВОЄННИХ ДІЙ

Проблеми захисту прав жінок у період збройних конфліктів та воєнних дій є одними з ключових у сфері міжнародного гуманітарного права, оскільки війна суттєво загострює гендерну нерівність, підвищує ризики насильства та порушення найважливіших прав жінок. Автори дослідження висвітлюють основні загрози, з якими стикаються жінки під час воєнних дій і збройних конфліктів, аналізують міжнародно-правові та національні механізми захисту, а також оцінюють ефективність їхньої реалізації. У статті розглянуто ключові міжнародні документи, що регулюють захист жінок у воєнний час, зокрема, досліджено положення, що гарантують захист жінок від сексуального насильства, дискримінації та інших форм утисків, а окрім того їхню роль у мирному врегулюванні конфліктів.

Національне законодавство України аналізується з точки зору відповідності міжнародним стандартам. Особливу увагу приділено ролі Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; судової системи у забезпеченні захисту прав жінок. Важливою складовою дослідження є аналіз воєнних злочинів проти окресленої категорії осіб у контексті сучасної російсько-української війни, зокрема масових випадків сексуального насильства, порушення соціально-економічних прав тощо.

Дослідження підтверджує, що забезпечення прав жінок у період збройних конфліктів потребує комплексного підходу, що включає зміцнення законодавчої бази, підвищення ефективності судового переслідування, створення спеціалізованих реабілітаційних центрів та удосконалення механізмів міжнародної співпраці. Запропоновано рекомендації щодо посилення захисту прав жінок, включаючи розширення правових можливостей потерпілих, збільшення фінансування гуманітарних програм та впровадження спеціальних освітніх ініціатив для представників судової та правоохоронної системи.

Результати дослідження демонструють необхідність подальшого розвитку механізмів захисту прав цієї вразливої категорії осіб у кризових умовах та адаптації міжнародних стандартів до національної правової системи. Підвищення рівня обізнаності про права жінок, боротьба з безкарністю воєнних злочинців та забезпечення комплексної допомоги постраждалим мають стати пріоритетними завданнями у процесі постконфліктного відновлення.

Ключові слова: права жінок, збройний конфлікт, міжнародне гуманітарне право, воєнні злочини, сексуальне насильство, міжнародні механізми захисту, судова система, реабілітація постраждалих.

Постановка проблеми. Проблеми захисту прав жінок під час збройних конфліктів і воєнних дій є одними з ключових у сфері міжнародного гуманітарного права та права прав людини, оскільки воєнні дії створюють особливі ризики для жіночого населення. Війна призводить до системного порушення фундаментальних прав людини, обмежуючи доступ до базових соціальних, економічних та політичних гарантій, закріплених у міжнародних та національних постулатах. Жінки,

перебуваючи у зоні бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, стають жертвами насильства, в тому числі сексуального, що має фізичні, психологічні та соціальні наслідки. Особливої актуальності ця проблема набуває в контексті російсько-української війни, оскільки численні випадки злочинів проти жінок, підтверджені міжнародними правозахисними організаціями, вимагають розширення правозахисних механізмів та посилення відповідальності за їх вчинення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій щодо проблем захисту прав жінок під час збройних конфліктів і воєнних дій свідчать про зростаючу увагу науковців до цієї теми. Вчені, такі як К. Громовенко, В. Джуган, Д. Клапоущак, А. Луцан, І. Прус та Т. Федорова зосереджуються на різних аспектах захисту прав жінок у період збройних конфліктів і воєнних дій, як от на проблемах гендерно зумовленого насильства, ефективності національного та міжнародного правозахисного механізмів, а також питаннях соціальної реабілітації постраждалих.

Постановка завдання. Метою дослідження є комплексний аналіз проблем захисту прав жінок під час збройних конфліктів з урахуванням міжнародно-правових стандартів, національного законодавства та практичних аспектів реалізації механізмів захисту. Дослідження спрямоване на визначення ключових загроз, які постають перед жінками у період воєнних дій, оцінку ефективності існуючих правових та інституційних заходів, а ще вироблення рекомендацій щодо посилення захисту. Важливою складовою є аналіз міжнародного досвіду у сфері боротьби з насильством щодо жінок у воєнний час та оцінка можливості його імплементації в національну правову систему.

Виклад основного матеріалу. Міжнародна спільнота визнає права людини як найвищу цінність, що є основою демократичного суспільства та міжнародного правопорядку. Однак, збройні конфлікти та насильство спричиняють системне й масштабне порушення як громадянських і політичних прав, так і економічних, соціальних і культурних свобод, оскільки значна частина ресурсів спрямовується на військові потреби, що обмежує можливості забезпечення базових прав людини. Війна має різний вплив на чоловіків і жінок, проте жінки зазнають додаткових ризиків, у тому числі посиленої вразливості до насильства, дискримінації та порушення їхніх фундаментальних прав, що потребує спеціальних заходів захисту та підтримки. Важливо наголосити, що гарантії захисту прав і свобод жінок в умовах збройних конфліктів базуються на системі міжнародно-правових норм, принципів і механізмів захисту прав, спрямованих на забезпечення їх соціально-правової безпеки. Ці гарантії охоплюють широкий спектр нормативно-правових актів, які визначають основні стандарти захисту жінок, підкреслюють їхню вразливість у воєнний час та встановлюють механізми реагування на порушення їхніх прав. Одним із найважливіших документів, що проголошує універсальні

права кожної людини, є Загальна декларація прав людини, ухвалена Генеральною Асамблеєю ООН у 1948 році. У преамбулі документа наголошується, що визнання гідності, властивий всім членам людської спільноти, а також рівних і невід'ємних прав є основою свободи, справедливості та загального миру [1].

У свою чергу, Женевські конвенції 1949 р. та їх Додаткові протоколи 1977 р. відіграють ключову роль у захисті прав жінок під час збройних конфліктів, встановлюючи правові норми щодо гуманного поводження та запобігання дискримінації. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни у ст. 27 підкреслює, що жінки повинні отримувати особливий захист від будь-яких форм насильства, приміром зґвалтувань, примусової проституції та будь-яких посягань на їхню гідність [2]. Тоді як у ст. 76 I Додаткового протоколу закріплено необхідність особливого ставлення до жінок, особливо тих, хто перебуває в ситуаціях, що загрожують їхній безпеці, а також наголошує на захисті від сексуального насильства [3]. У свою чергу, у ст. 4 II Додаткового протоколу визначено фундаментальні гарантії для осіб, які не беруть безпосередньої участі у бойових діях, включаючи заборону насильства над життям, здоров'ям і фізичним чи психічним добробутом таких осіб. Серед іншого, забороняється жорстоке поводження, тортури, зґвалтування та будь-які форми приниження людської гідності, що особливо важливо для захисту жінок, які нерідко стають жертвами сексуального насильства під час війни [4]. Тоді як Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок 1979 р. є основним міжнародним договором щодо боротьби з дискримінацією жінок, включаючи випадки воєнних конфліктів [5]. Статтею 1 Конвенції ООН визначено поняття дискримінації щодо жінок, що охоплює будь-яке обмеження чи позбавлення прав на основі статі, тоді як ст. 2 зобов'язує держави-учасниці вживати заходів для викорінення дискримінації, включаючи законодавчі ініціативи та відповідальність за порушення прав жінок, в свою чергу ст. 6 прямо вказує на необхідність боротьби з усіма формами експлуатації жінок, скажімо з примусовою проституцією та сексуальним насильством, що особливо актуально під час війни [5]. Ці міжнародно-правові норми є ключовими для гарантування прав жінок у період збройних конфліктів, забезпечуючи їм належний захист, допомогу та особливі умови утримання вразливих категорій, таких як вагітні та матері.

Разом із тим, значущим є те, що акти насильства, вчинені рф щодо жінок на території України, викликають рішуче засудження з боку європейської та світової спільноти. Особливе занепокоєння викликає масштабність цих порушень, їхній системний характер та глибокий вплив війни на становище жінок. Відмітимо, що лідери ОБСЄ у своїй заяві з нагоди Міжнародного дня боротьби за ліквідацію насильства щодо жінок підкреслили необхідність посилення міжнародних зусиль у протидії гендерно зумовленому насильству, особливо в умовах збройних конфліктів. Вони наголосили, що насильство за ознакою статі є не лише порушенням прав людини, а й серйозною загрозою загальній безпеці, оскільки воно має системний характер і значно загострюється під час кризових ситуацій [6]. Окрему увагу в заяві приділено ситуації в Україні, де наслідки російської агресії негативно впливають на мільйони жінок і дівчат. Наприклад, лідери ОБСЄ засудили не лише військові дії, а й численні випадки насильства, що супроводжуються зневагою до людської гідності. Вони висловили глибоке занепокоєння тим, що конфлікт сприяє зростанню загроз для жінок, які опиняються у вразливих умовах, стають жертвами воєнних злочинів і зазнають довготривалих фізичних, психологічних і соціальних наслідків [6].

Окрім аналізу міжнародних документів, що регламентують питання захисту прав жінок у період збройних конфліктів, варто розглянути наукові підходи до цієї проблематики. Дослідження вчених дозволяють не лише глибше зрозуміти масштаби та особливості порушень прав жінок у кризових ситуаціях, але й оцінити ефективність існуючих механізмів їхнього захисту. К. Громовенко акцентує увагу на тому, що права людини стають особливо вразливими під час збройних конфліктів, що зумовлює необхідність їхнього міжнародно-правового захисту [7, с. 101].

Д. Клапоушак наголошує на вразливості жінок і дітей під час збройних конфліктів, підкреслюючи, що вони є однією з найбільш незахищених категорій цивільного населення. Особливу увагу науковець приділяє проблемі гендерно зумовленого насильства, яке в умовах війни набуває системного характеру та стає інструментом терору. Він зазначає, що сексуальне насильство, включаючи зґвалтування, використовується як засіб залякування, знищення морального духу та деморалізації суспільства [8, с. 296].

У свою чергу, І. Прус наголошує на тому, що збройна агресія росії проти України спричинила

масові порушення прав людини, як-от сексуальне насильство, катування, жорстоке поводження та завдання тяжких тілесних ушкоджень. Особливу увагу останній звертає на системність таких злочинів та їхній цілеспрямований характер щодо цивільного населення, особливо жінок. Науковець зазначає, що серед осіб, які здійснюють ці злочини, часто є військовослужбовці, набрані з-поміж тих, хто раніше відбував покарання за тяжкі та особливо тяжкі злочини, що лише підсилює рівень насильства та безкарності [9, с. 135].

А. Луцан акцентує увагу на особливій вразливості жінок-матерів неповнолітніх дітей та вагітних жінок під час збройних конфліктів. Він зазначає, що ці категорії жінок стають першочерговими жертвами сексуального насильства та жорстокого поводження, оскільки їхній фізичний та емоційний стан робить їх беззахисними перед агресорами. Науковець підкреслює, що вагітність або наявність дитини часто використовується воєнними злочинцями як засіб тиску, шантажу та примусу, змушуючи жінок вчиняти дії, які суперечать їхній волі [10, с. 302]. Звідси, окреслені злочини не лише порушують основоположні права людини, а й мають довготривалі фізичні та психологічні наслідки для постраждалих, що вимагає особливих механізмів захисту та притягнення винних до відповідальності.

Т. Федорова наголошує на особливій вразливості жінок під час збройних конфліктів та в післявоєнний період, оскільки останні змушені самостійно дбати про добробут сімей, долати небезпечні відстані у пошуках життєво необхідних ресурсів, а також доглядати хворих і поранених [11, с. 378]. Відтак, жінки стають не лише жертвами війни, а й ключовими учасницями процесу післявоєнного відновлення та стабілізації.

Тоді як В. Джуган акцентує увагу на численних викликах, з якими стикаються жінки у кризових умовах, особливо під час збройних конфліктів. Науковець наголошує на тому, що право на охорону здоров'я для жінок, які пережили гендерне насильство, вагітних, матерів та жінок у зонах бойових дій, часто залишається обмеженим, що унеможливорює отримання необхідної гуманітарної допомоги. Дослідник звертає увагу на проблему реалізації прав жінок із дітьми, багатодітних матерів, жінок з інвалідністю, представниць ЛГБТ-спільноти, а ще тих, хто втратив родичів, дітей, кінцівки або житло [12, с. 147]. Така позиція підкреслює системні бар'єри, з якими стикаються жінки у вразливих умовах, та необхідність комплексного підходу до забезпечення їхніх прав

і соціального захисту. Разом із тим, вчений аналізує трансформацію гендерних ролей в Україні, підкреслюючи розширення можливостей жінок у професійній сфері та їхню адаптацію до сучасних економічних і соціальних викликів. Він зазначає, що жінки активно освоюють нові професії, працюють на кількох роботах, щоб компенсувати традиційний рівень доходу, та демонструють високий рівень залученості у волонтерську діяльність [12, с. 147]. Безперечно, що зміна гендерних важелів свідчить про зростання ролі жінок у суспільстві, їхню гнучкість і готовність брати на себе додаткові обов'язки в умовах нестабільності. Відтак, окреслене акцентує увагу на зміцненні позицій жінок, їхній активній соціальній участі та необхідності підтримки їхньої праці як у професійному, так і в волонтерському середовищі.

Додатково зауважимо, що сексуальне насильство, включаючи зґвалтування, використовується як зброя війни з метою дегуманізації не лише постраждалих жінок, а й їхніх сімей та громад, що призводить до глибоких фізичних, психологічних і соціальних наслідків. Цей вид насильства є особливо жорстокою формою воєнного злочину, що виходить за межі особистого страждання, оскільки впливає на цілі спільноти, руйнує їхню цілісність та ослаблює їхню здатність до опору. В умовах збройних конфліктів зґвалтування використовується як засіб терору, що змушує цивільне населення покидати свої домівки, спричиняє деморалізацію, створює атмосферу страху та безвиході [13]. Цей злочин має багаторівневий вплив, оскільки крім фізичного та психологічного болю, він часто супроводжується соціальною стигматизацією, що ще більше ускладнює повернення жінок до нормального життя. У багатьох традиційних суспільствах жертви сексуального насильства можуть стикатися з відторгненням з боку родини або громади, що посилює їхню ізоляцію та ускладнює процес реабілітації. У випадках масового використання зґвалтувань як стратегії війни відбувається системне знищення національної ідентичності через руйнування родинних зв'язків, нав'язування нової етнічної ідентичності та народження дітей, зачатих унаслідок насильства.

Ефективний захист прав людини значною мірою залежить від наявності належного правового механізму. Значущим його складником є система суб'єктів, до якої входять державні установи, громадські організації, органи місцевого самоврядування та інші інституції, що займаються відновленням порушених прав. В умовах воєнного стану особливу роль у виконанні цих завдань відіграють

волонтери, благодійні організації та окремі громадяни, які сприяють забезпеченню прав і підтримці постраждалих.

Окреслюючи ключові проблеми захисту прав жінок у період збройних конфліктів та воєнних дій, необхідно зосередитися на механізмах їхнього врегулювання та складових елементах цього процесу. Ратифікація Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами 2011 р. стала помітним кроком у зміцненні механізмів захисту прав жінок від насильства, особливо в умовах збройних конфліктів [14]. Документ зобов'язує державу вживати комплексних заходів для запобігання насильству, захисту постраждалих та покарання винних, так ст. 5 передбачено обов'язок держави вживати необхідних законодавчих і практичних заходів для запобігання насильству та відповідальність за невиконання цих зобов'язань, тоді як ст. 22 покладає обов'язок на державу створювати спеціалізовані служби підтримки для жертв насильства, включаючи притулки, гарячі лінії та психологічну допомогу, а ст. 25 наголошує на необхідності забезпечення доступу до медичних і соціальних послуг, особливо для жінок, які постраждали від сексуального насильства [14].

Механізм захисту прав жінок в умовах збройних конфліктів включає цілу низку правових, інституційних та гуманітарних заходів, які спрямовані на забезпечення рівності та захисту жінок від насильства, дискримінації та інших порушень їхніх прав. Значущим елементом є національне законодавство, яке базується на міжнародних зобов'язаннях. У механізмі захисту прав зазначеної категорії осіб під час збройних конфліктів особливу роль відіграють Уповноважений Верховної Ради України з прав людини та судова система, які забезпечують контроль за дотриманням прав людини, розгляд скарг і захист жінок від порушень їхніх прав, що виникають унаслідок воєнних дій. Так, Омбудсмен здійснює парламентський контроль за дотриманням конституційних прав і свобод відповідно до Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» [15]. Відтак, діяльність останнього включає моніторинг ситуації щодо порушень прав жінок, сексуального насильства, використання катувань та інших жорстоких форм поводження, що заборонені міжнародним гуманітарним правом. Тоді як, судова система є провідним механізмом захисту прав жінок у період збройних конфліктів відповідно до Основного Закону, ст. 55, гарантує кожному

право на судовий захист [16]. Жінки, які постраждали від порушень своїх прав, можуть звертатися до суду для притягнення винних до відповідальності та відшкодування шкоди. Судовий механізм включає кримінальні провадження щодо воєнних злочинів, у тому числі щодо сексуального насильства, відповідно до норм Кримінального кодексу України, так ст. ст. 438 та 439, які передбачають відповідальність за порушення законів та звичаїв війни [17]. Зауважимо, що захист прав жінок також забезпечується через механізм звернення до Європейського суду з прав людини відповідно до ст. 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. [18]. Жінки, які стали жертвами насильства або інших порушень прав під час воєнних дій, можуть подавати скарги на порушення ст. 3, ст. 8, ст. 14 Конвенції, які забороняють катування, забезпечують право на повагу до приватного та сімейного життя і забороняють дискримінацію [18].

Для покращення механізмів захисту прав жінок під час збройних конфліктів і воєнних дій необхідно запровадити ряд заходів, які сприятимуть забезпеченню їхніх прав та безпеки. По-перше, доцільно запровадити спеціалізовані програми для жінок, які постраждали від збройних конфліктів, що включатимуть не лише медичну та психологічну допомогу, але й підтримку у відновленні соціальних прав. Однією з нових ініціатив є створення спеціалізованих мобільних юридичних бригад, які працюватимуть безпосередньо в зонах бойових дій, надаючи жінкам оперативну правову допомогу. Це дозволить швидко реагувати на ситуації, коли права жінок порушуються в умовах конфлікту, а ще забезпечить надання правової підтримки тим, хто через безпеку або географічні обмеження не може звернутися до традиційних органів правосуддя. Вагомим напрямом є створення спеціалізованих центрів реабілітації, які б надавали не лише тимчасову допомогу, а й довгострокову підтримку у відновленні психоемоційного стану та соціального статусу жінок. По-друге, доцільно розвивати програми навчання та підвищення обізнаності серед правоохоронців і суддів щодо специфіки прав жінок у період збройних конфліктів, що дозволить їм більш ефективно реагувати на випадки насильства та інших порушень. По-третє, ефективне розслідування та притягнення винних до відповідальності вимагає створення спеціалізованих слідчих і судових органів, які зосереджуватимуться на воєнних зло-

чинах. Доцільним є запровадження спеціальних підрозділів у прокуратурах та слідчих органах, що володіють відповідними знаннями та навичками у розслідуванні сексуального насильства під час конфліктів. Важливим кроком ще є розробка механізмів захисту потерпілих і свідків у таких справах, що зменшить ризик повторної віктимізації та сприятиме активнішому залученню жінок до правових процесів.

Отже, підвищення ефективності соціально-правового захисту жінок, які зазнали впливу збройних конфліктів і воєнних дій, вимагає системного підходу, що включає удосконалення законодавчої бази, створення спеціалізованих інституцій, розширення доступу до правосуддя, забезпечення комплексної реабілітації та підвищення рівня правової культури суспільства. Лише за умови реалізації цих заходів можна досягти реального захисту прав жінок у період воєнних дій і після їх завершення.

Висновки. На основі проведеного дослідження встановлено, що збройні конфлікти мають руйнівний вплив на права жінок, загострюючи проблеми гендерної нерівності, насильства та дискримінації. Аналіз міжнародно-правових норм і національного законодавства України засвідчив, що, попри наявність численних механізмів захисту, їх реалізація залишається недостатньо ефективною. Основними викликами є відсутність належної правової відповідальності за воєнні злочини проти жінок, недостатня підтримка постраждалих та обмежений доступ до правосуддя. Важливими заходами для покращення ситуації є зміцнення законодавчої бази, створення спеціалізованих реабілітаційних центрів, підвищення кваліфікації суддів і правоохоронців та розширення міжнародної співпраці. Лише комплексний підхід, що включає юридичні, соціальні та гуманітарні аспекти, дозволить забезпечити належний захист жінок у кризових умовах та сприятиме відновленню їхніх прав у постконфліктний період. Результати дослідження свідчать про необхідність подальшого розвитку механізмів захисту прав жінок у кризових умовах. Постконфліктне відновлення повинно включати не лише заходи правового характеру, але й економічну та соціальну підтримку жінок, які постраждали від війни. Крім того, важливим є забезпечення їхньої участі у миротворчих процесах, що сприятиме створенню справедливого та стабільного суспільства.

Список літератури:

1. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015#Text
2. Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text
3. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I) від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#top
4. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II) від 8 червня 1977 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_200#top
5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#top
6. OSCE joins the 16 Days of Activism campaign and urges States to step up efforts to end violence against women in conflict. URL: <https://www.osce.org/secretariat/532070>
7. Громовенко К.В. Особливості захисту прав людини в умовах збройних конфліктів. Актуальні питання юридичної науки. 2022. № 17. С. 101-107.
8. Клапоушак Д.С. Щодо міжнародно-правового захисту цивільного населення під час збройного конфлікту. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. 2023. Випуск 77: частина 2. С. 294-298.
9. Прус І.М. Правовий захист жінок під час російсько-української агресії. Нове українське право. 2023. Вип. 2. С.134-139.
10. Луцан А.В. Захист прав жінок в умовах збройних конфліктів. Право і суспільство. 2022. № 6. С. 299-306.
11. Права людини в період збройних конфліктів: міжнародна науково-практична конференція, присвячена 75-річчю прийняття Женевських конвенцій про захист жертв війни 1949 року та Міжнародному дню прав людини. 1 листопада 2024 р., м. Одеса: збірник матеріалів конференції. Одеса. 2024. 539 с.
12. Джуган В.О. Проблеми захисту прав жінок під час воєнних дій в Україні. Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 9. С. 146-148.
13. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом. URL: <https://vsyrovatska-gromada.gov.ua/news/1677063020/>
14. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами, ратифікована із заявами Законом № 2319-IX від 20.06.2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text
15. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23 грудня 1997 року № 776/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1998. № 20. ст.99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text>
16. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 1996. № 30. ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
17. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2001. № 25-26.ст.131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#top>
18. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text

Zamula A.Yu., Dulska V.V. PROBLEMS OF PROTECTING WOMEN'S RIGHTS DURING ARMED CONFLICTS AND HOSTILITIES

The issues of protecting women's rights during armed conflicts and hostilities are among the key ones in the field of international humanitarian law, as war significantly exacerbates gender inequality, increases the risk of violence and violation of women's most important rights. The authors of the study highlight the main threats faced by women during hostilities and armed conflicts, analyze international legal and national protection mechanisms, and assess the effectiveness of their implementation. The article examines key international documents regulating the protection of women in wartime, in particular, the provisions guaranteeing the protection of women from sexual violence, discrimination and other forms of harassment, as well as their role in the peaceful settlement of conflicts.

National legislation of Ukraine is analyzed in terms of its compliance with international standards. Particular attention is paid to the role of the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights and the

judiciary in ensuring the protection of women's rights. An important component of the study is the analysis of war crimes against this category of persons in the context of the current Russian-Ukrainian war, including massive cases of sexual violence, violations of socio-economic rights, etc. The study confirms that ensuring women's rights during the period of conflict requires a comprehensive approach, including strengthening the legislative framework, increasing the effectiveness of prosecution, creating specialized rehabilitation centers and improving mechanisms of international cooperation. Recommendations are offered to strengthen the protection of women's rights, including the empowerment of victims, increased funding for humanitarian programs and the introduction of special educational initiatives for representatives of the judiciary and law enforcement. The results of the study demonstrate the need to further develop mechanisms to protect the rights of this vulnerable category of people in crisis and to adapt international standards to the national legal system. Raising awareness of women's rights, combating impunity for war criminals, and providing comprehensive assistance to victims should be priorities in the post-conflict recovery process.

Key words: *women's rights, armed conflict, international humanitarian law, war crimes, sexual violence, international protection mechanisms, judicial system, rehabilitation of victims.*